

“Lekker man, net vakantie,” roept Bas verschillende keren op dag één. Op dag twee hangt hij met een asgrouw gezicht en wallen tot op zijn kin met zijn hoofd op tafel. Hij heeft de hele nacht doorgewerkt: zijn baas weet niet dat hij een werkstraf heeft en hij moet toch zijn uren maken.

Maikel, een grote blonde jongen met een troebele blik, zullen we de rest van de week zien terugkomen; hij sluit zich elke keer aan bij de grootste druktemakers van de groep. In de bus maakt hij grappen over negers en begint hij over porno, maar hij houdt zijn mond als hij merkt dat hij geen reactie krijgt.

Buiten heeft Maikel non-stop een peuk in zijn mond, ook tijdens het bladblazen. In de pauzes schept hij met Bas op over de tijd dat hij gezeten heeft: “In Lelystad was het gewoon een hotel. Kon je lekker pizza bestellen en televisiekijken.” Als de Marokkaanse boekbinder de bus in wil stappen, roept hij hard: “Vol is vol!”

Van zijn begeleider Martijn Otten, jobcoach bij De Werkmeester (niet te verwarren met de werkmeesters van de Lutma), horen we dat Maikel een Wajongere is (de Wajong is een uitkering voor jonggehandicapten) en dat hij nooit heeft vastgezet: “Hij is gepakt voor fietsendiefstal. Echt zitten heeft hij nooit gedaan, alleen een nachtje cel voor een boete misschien. Het is bij kruimelwerk gebleven.”

Dat hij toetrekt naar onruststokers verbaast Otten niets: “Maikel heeft een laag IQ en is erg ontvankelijk voor dat soort types. Hij heeft zich in het verleden al vaker laten gebruiken voor diefstallen. Hij ziet het als een vriendendienst.” Het gaat nu langzaam beter met hem. “Hij heeft werk bij een hoveniersbedrijf in Oost en woont sinds kort in een begeleidwonenproject.” Een werkstraf was een goede straf voor Maikel, vindt Otten: “Als je hem in een gevangenis zet, ben je hem kwijt,

Ed en Mo (l). Ed – 240 uur
werkstraf – is er voor het laatst.

‘Geef ze een woning, werk, een sociaal vangnet: dan hebben ze iets te verliezen’

dan verzuipt hij.” De oplossing voor types als Maikel: “Geef ze een woning, werk en een sociaal vangnet. Dan heeft zo iemand echt iets te verliezen.” Zelf weet Maikel het wel. “Ik kom hier echt nooit meer terug.”

Werkmeester Arjan: “Iemand als Maikel is veel meer gebaat bij een werkstraf, die moet je niet opsluiten.” Soft? “Het feit dat ze hun tijd van acht tot vier aan ons kwijt zijn, is ook een straf. Dat is vrijetijdsberoving. Onderschat niet wat voor impact dat heeft.” Aan de andere kant ziet hij ook ‘gastjes voorbij komen die dit gewoon inplannen als bedrijfsrisico’: “Die gaan na het papierprikken gewoon weer terug naar hun plantjes.” Het maakt hem niet veel uit wat hij in zijn bus heeft zitten. “Sommige collega’s hebben moeite met pedoseksuelen, ik niet. Moordenaars, kinderlokkers, bankrovers: wat geeft het? Iedereen kan opnieuw beginnen.” Zelf wil de werkmeester niets anders meer dan dit werk doen. “Ik ben elke dag buiten, wat wil je nog meer?” Even later: “Kijk, een specht!” En dan: “Wist je dat hier ook Schotse Hooglanders lopen?”

An het eind van de week mogen we mee met Cor van Biljouw (70) en Dirk Ligthart (67). “Zie ons maar als Peppi en Kokki,” zegt Van Biljouw. Helemaal niet, vindt Ligthart: “Wij zijn meer de *Benidorm Bastards*.” Van Biljouw, oud-politieagent en ooit eigenaar van The Challenge in Hoofddorp, en Ligthart, gepensioneerd piloot, zijn de zogenoemde controleurchauffeurs: aangenomen om de ziekmelders en de OA’ers – de Onwettig Afwezigen – een huisbezoekje te brengen.

Ze hebben alles wel eens gehoord: “Het stikt van de smoesjes.” Maar ze zijn streng. “Twee keer een brief waar je niet op reageert en je werkstraf wordt onmiddellijk stopgezet.”

Ze hebben een stapel brieven bij zich waarop getallen zijn geschreven: 80=40, 30=15. Ligthart legt uit: “Als je twee keer niet heb gereageerd en je hebt tachtig uur, dan moet je de helft zitten: veertig dagen dus.” De adressen die ze aandoen, bieden een troosteloze aanblik: grijze kale flats, dichtgetimmerde huizen in de stromende regen.

Mijnheer R. in de Bijlmer is de eerste die wordt bezocht. Van Biljouw: “Hij heeft psychische hulp nodig, hoort stemmen. Dit is zijn vijftiende werkstraf.” Mijnheer R. is niet thuis en krijgt zijn eerste brief door de bus. Van Biljouw schudt zijn hoofd. “Bij een vijftiende werkstraf gaat er toch iets niet goed. Maar ja, de rechter heeft het opgelegd.”

Het volgende adres is om de hoek. Mijnheer B. heeft zich vanmorgen ziek gemeld, hij zou last hebben van ademhalen, schampert Van Biljouw. “Last van ademhalen, hoe verzin je het? Godskolere, wat een vogel!” In het portaal staat bovenaan de trap een man op sokken opvallend zijn best te doen om hard te hoesten. Hij is verkouden, zegt hij, en hij gaat zo naar het ziekenhuis. Cor overhandigt hem zijn eerste brief en drukt hem op het hart te reageren.

Als we terug in de auto zijn, zegt hij: “Die was dus niet ziek.” Ze kunnen het lang rekken, zegt hij: “Je hebt een jaar de tijd om je werkstraf af te maken, pas

